

PODOBNÉ NEBO PŘÍBUZENÉ DRUHY

	bez černý	bez červený	bez chebdí
životní forma	keř, vzácněji strom	keř	vytrvalá bylina
pupeny	kryté šupinami do ½	zcela kryté šupinami	-
typ květenství	chocholičnaté, ploché	latovité, vzpřímené	vrcholičnaté, vzpřímené
barva květů/ prašníků	bílé až nažloutlé/žlutá	žlutavé až zelenavé/žlutá	bílé až růžové/fialová
barva plodů	černá až černofialová	červená	černá
plodenství	nicí	přímé	přímé
barva dřene	bílá až nažloutlá	světle až skořicově hnědá	-
použití	celá rostlina léčivá, plody a květy i v potravinářství, okrasná	omezeně v lidovém léčitelství, okrasná	celá rostlina jedovatá

PODOBNÉ NEBO PŘÍBUZENÉ DRUHY

- 1 bez červený *Sambucus racemosa*
- 1a,b *Sambucus racemosa* květ
- 1c *Sambucus racemosa* plody
- 2 bez chebdí *Sambucus ebulus*
- 2a *Sambucus ebulus* plodenství
- 3 bez černý *Sambucus nigra*
- 3a *Sambucus nigra* květ
- 3b *Sambucus nigra* plodenství

PODOBNÉ NEBO PŘÍBUZENÉ DRUHY - rizika

- záměna plodů a listů bezu černého s bezem chebdím (černé bobule, červená šťáva)
- plody bezu červeného mohou způsobit dávení
- ve všech vegetativních orgánech, semenech a nezralých plodech bezu černého je obsažen kyanogenní glykosid **sambunigrin**
- příznaky mírné otravy jsou bolesti hlavy, pocit úzkosti v hrdle a na hrudi, zvracení, bušení srdce, zrychlení srdečního tepu, svalová bolest a dušnost
- při zrání a tepelném zpracování plodů bezu černého se sambunigrin rozkládá
- pyl je středně významným alergenem, intenzivní vůně květů-může být nepříjemná

ZVLÁŠTNOSTI SBĚRU A ZPRACOVÁNÍ

Květy (chocholičnatá květenství)

- **termín sběru:** postupně před plným kvetením v květnu-červnu
- **jak sbírat:** se stopkou 10 mm dlouhou, nebo bez ní
- odštipováním, stříháním, odřezáváním
- volně do košíků, náchylné k zapaření
- **sušení:** suší se na šňůře, rozložené na síťovině, papíru
- přirozeným prouděním vzduchu, ve tmě, v čistém a dobře větraném prostředí
- v sušičkách a sušárnách do 40 °C
- skladování v papírových obalech, do 25 °C, 12 měsíců
- **sesychací poměr:** 6 : 1

REGIONÁLNÍ
AGRÁRNÍ KOMORA
Jihomoravského kraje

Tento projekt je realizován v rámci programu CENTRAL EUROPE a je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF)

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL
DEVELOPMENT FUND

Traditional and wild

ZVLÁŠTNOSTI SBĚRU A ZPRACOVÁNÍ

Plody (celá plodenství) se stopkou nebo bez

- **termín sběru:** od srpna až do října
- **jak sbírat:** před plnou zralostí, vybarvené a šťavnaté
- odštipováním, nebo stříháním
- nejprve přirozeným teplem v malé vrstvě
- dosouší do 50 °C
- přečistit na sítěch, odstopkovat
- **sesýchací poměr:** 8:1
- skladujeme v plechových nebo skleněných obalech

VYUŽITÍ DRUHU

Farmacie

- *Sambuci nigrae flos* – květ bezu černého (ČL)
- min. 0,80 % flavonoidů, počítaných jako isokvercitrósíd ($C_{21}H_{20}O_{12}$)
- suché květy, sklepané ze stopek a odsítované
- droga je krémově žlutá, výrazně a dosti příjemně vonná
- chutná nejdříve nasládle slizovitě, pak škrablavě
- hnědé či zatuchlé květy odstraňujeme
- chráníme před vlhkem a světlem

VYUŽITÍ DRUHU

- droga se upravuje řezáním
- samostatně - jako potopudný a močopudný prostředek, podporuje tvorbu mléka
- zevně při zánětech spojivek a ústní sliznice
- součástí směsi Dětský čaj s heřmánkem, Pulmoran

VYUŽITÍ DRUHU

Květ bezu černého

- diaforetikum (potopudné a snižující horečku), diuretikum (močopudné), protineuralgické (při zánětu trojklaného nervu)
- laxativní (projímavé)
- onemocnění z nachlazení, horní cesty dýchací, rozpouští hleny, zklidňuje zanícené sliznice
- kloktání, výplachy úst při angíně, faryngitidě (zánětu hltanu) a stomatitidě (zánět sliznice ústní dutiny)
- protikřečové účinky při nemocech střev a močového měchýře
- dvě čajové lžičky na šálek nálevu, pije se 5krát denně

VYUŽITÍ DRUHU

Plod bezu černého

- laxans, diaforetikum, diuretikum
- chronické záněty horních cest dýchacích, doprovázených úporným kašlem
- při zánětu trojklaného nervu a migrénách
- doplňková léčba při ischiasu a revmatismu
- usušené plody voní po ovoci, nesmí barvit
- chutnají sladkokysele až svíravě
- jedna čajová lžička na šálek nálevu, nebo odvaru
- součástí Reduktanu

VYUŽITÍ DRUHU

Obsahové látky

- **v květech:** flavonoidy, silice, vitamin C, sliz, minerální látky, kyanogenní glykosid sambunigrin, třísloviny, cukry, slizy
- **v plodech:** barviva (antokyanové glykosidy), organické kyseliny (jablečná, citronová), cukry (sambubióza), flavonoidy (rutin, isokvercitrin, sambucin), vitamin C, A, B₃, B₆, kyselina pantotenová, třísloviny, hořčiny, pektiny

VYUŽITÍ DRUHU

- v lidovém léčitelství
- listy se mohou sbírat na jaře (květen, červen)
 - použití čerstvé i sušené (obklady)
- mladá kůra, kořeny
- další lékové formy z květů a plodů
 - bezinková povidla
 - bezinkový sirup do nápojů proti zácpě
 - bezinkový ocet na masáže bolestivého svalstva
 - bezinkové víno proti neuralgii

TRVALE UDRŽITELNÝ SBĚR

- sběrem výskyt neohrozíme
 - nesbírat na chráněných lokalitách
 - neměli bychom posbírat veškerá květenství na keři
 - Květenství a plodenství odstříháváme nůžkami

Rizika

- frekventované komunikace
- přímé poškození i rezidua pesticidů
- mšice maková *Aphis fabae*
- padlí *Phyllactinia guttata*
- větevnatka *Ramularia sambucina*

RECEPTURY

Bezinkový sirup z čerstvých květů

30 – 50 kusů květů, 3 litry vody, 1,5 kg cukru, 1 citron

- květy pečlivě omyjeme, silnější stonky otrháme
- zalijeme vodou, přidáme citron
- 10 minut povaříme
- necháme stát asi 24 hodin v chladu
- přecedíme, přidáme cukr a vaříme do mírného zahoustnutí
- plníme do předehřáté nádoby a dobře uzavřeme

RECEPTURY

Kosmatice

- celá květenství pečlivě očistíme
- namáčíme do těstíčka
 - 240 g hladké mouky
 - 1/2 litru mléka
 - 2 vejce
 - špetka soli
- klademe vcelku stopkou nahoru
- po chvilce stopku odstříhneme a kosmatici obrátíme

LITERÁRNÍ ZDROJE

- CHRTEK, J. Sambucus L. – bez. In SLAVÍK, B (ed.): *Květena České republiky 5*. Praha: Academia, 1997, ISBN 80-200-0590-0
- JANČA, J.; ZENTRICH, J. A.: *Herbář léčivých rostlin 1. díl*, Praha: Eminent, 1994. ISBN 80-85876-02-7
- JIRÁSEK, V.; STARÝ, F.; SEVERA, F.: *Atlas léčivých rostlin*. Praha: SPN, 1986
- KRESÁNEK, J. ml.; KRESÁNEK, J. st.: *Atlas léčivých rostlin a lesných plodov*. Martin: Osveta, 2008. ISBN 978 – 80 – 8063 – 292 - 2

LITERÁRNÍ ZDROJE

- NEČAS, T.; KRŠKA, B.; ONDRÁŠEK, I. *Multimediální učební skriptum Ovocnictví*. MZLU 2004: dostupné na http://tilia.zf.mendelu.cz/ustavy/551/ustav_551/eltronic_ovoc/_private/ovoc_1/data/bez.pdf
- NOVÁK, J.; NOVÁKOVÁ, H.: *Alergenní rostliny*, Praha: Euromedia Group, k.s., 2010. ISBN 978-80-242-2591-3
- RYSTONOVÁ, I.: *Byliny a jejich lidové názvy*. Vodnář Praha, 1996. ISBN 80 85255 82 0